

PŘÍBĚH VÝROBY KOBERCŮ VE VRATISLAVICÍCH

Z POHLEDU POŠTOVNÍ HISTORIE

Počátky továrny na koberce ve Vratislavicích nad Nisou (tehdy Maffersdorfu) spadají do čtyřicátých let devatenáctého století, kdy místní rodák Ignác Ginzkey ve svém domě vyráběl podomáčku pokrývky a jednoduché běhouny. Přitom se soustředil na to, aby výrobky splňovaly vysoké nároky na kvalitu a vzhled. Výrobu postupně rozšiřoval. Nejprve odkoupil menší továrnu v Proseči nad Nisou a následně vybudoval nové výrobní prostory ve Vratislavicích, kam výrobu koberců přestěhoval v roce 1860. Rozšiřováním výroby postupně vznikla velká továrna, která zde úspěšně působila až do začátku 90. let minulého století.

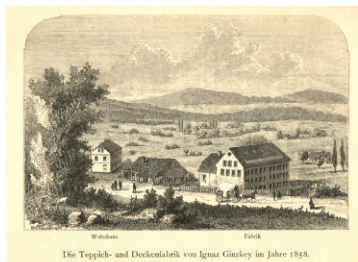
Po přesunutí výroby do Vratislavic (tehdy Maffersdorfu) probíhala od 60. let 19. století výroba koberců strojním způsobem. Továrna byla v následujících desetiletích výrazně rozšiřována a doplňována o další úseky výroby a také o další program. Po smrti Ignaze Ginzkey se na řízení továrny podíleli jeho synové. Na počátku 20. století, kdy již byl majitelem syn zakladatele Willy Ginzkey, se tak jednalo o obří výrobní areál.

Ignaz Ginzkey (1819–1876)
Zakladatel továrny na koberce ve
Vratislavicích

Ozdobná hlavička firemní faktury z roku 1890. Významným firmám tehdy záleželo na dobré propagaci a na hlavičkách firemních faktur poměrně často vyobrazovaly výrobní prostory svých závodů.

Obytný dům I. Ginzkeye a jeho továrna na
koberce a deky v roce 1858

V roce 1924 byl název obce Maffersdorf počestěn na Vratislavice nad Nisou. Pod vedením Willyho Ginzkeye se továrna dále úspěšně rozšiřovala, a to i v období první republiky. Dokonce vzniklo několik staveb do dnes památkově chráněných. Po jeho smrti se v r. 1934 vedení firmy ujala rodina Mallmannů, která se částečně na vedení firmy podílela už dříve.

Po válce, na podzim roku 1945, přešla továrna pod národní správu. V roce 1946 zřídilo ministerstvo průmyslu národní podnik Továrny koberců a nábytkových látek (označovány také jako „TOKO“) a připojilo k němu další podniky sídlící v Brně a Hranicích u Aše. V rámci druhé etapy znárodnování byly k podniku připojeny další vzdálenější závody, například v Hlinsku nebo Rumburku. V roce 1958 vznikla z národního podniku TOKO výrobně hospodářská jednotka Bytový textil, později „PBT“ - Průmysl bytových textilií sdružující jednotlivé výrobní závody.

V roce 1967 byl ustaven národní podnik Bytex. V roce 1981 byly Vratislavice připojeny k Liberci. Na firemních otiscích výplatních strojů se od té doby proto setkáváme s označením pošty Liberec 30. V roce 1988 došlo k převodu na formu státní podnik. Do té doby jej bylo možné označit za stále dobře prosperující podnik.

Pohlednice odeslaná poštou v roce 1902 s vyobrazením celého závodu na počátku dvacátého století

V roce 1990 došlo k rozdělení státního podniku Bytex na 10 státních podniků a jejich postupné privatizaci. V důsledku konkurence levnějšího méně kvalitního zboží ze zahraničí ale podnik ztratil své dřívější postavení na trhu, zájem o jeho výrobky rapidně poklesl a jeho výroba byla postupně ukončena.

Ukázka výrobního programu z katalogu firmy z let 1925-26

Z VÝROBNÍHO PROGRAMU

Původní firma nabízela holandské běhouny, velurové koberce a barevné příkrývky včetně ručně vázaných koberců. Za dobu své existence se několikrát proslavila výrobou **unikátních koberců**. Například v roce 1928 vyrobila pro hotel Astoria v New Yorku ve své době největší koberec na světě, který měřil 326 m² a vážil 1.230 kg. I v pozdějších dobách, už jako národní podnik Bytex, byla známa výrobou tradičních i všívaných koberců pod značkou Koval ("Koberec - Vratislavice - Liberec").

VLASTNÍ PLATEBNÍ PROSTŘEDKY

Mosazná účelová známka firmy Ginzkey sloužila zaměstnancům jako poukázka na chleba.

Skleněná nouzová platidla byla vydána v roce 1917 firmou Ginzkey. Důvodem byl nedostatek drobných mincí státní měny pro nedostatek kovů na konci války. Platidla se rozšířila do celých Vratislavic a až v roce 1921 byla nahrazena československou měnou.

Poukázka na chleba (Brodmarke), avers a revers

Skleněná nouzová platidla z roku 1917

Revers

Firemní korespondence velmi krátce zasáhla do tzv. doby předznakové. Na území Rakouského císařství byly první známky vydány už v roce 1850, a tak většina korespondence firmy už byla opatřována známkami (viz ukázka vpravo).

Firmy s větším rozsahem korespondence musely nakupovat poštovní známky do zásoby a ty obvykle obhospodařovali hůře placení zaměstnanci podatelén či poslíčci. Stávalo se tak ve větších firmách, že ti si začali přilepšovat drobnými krádežemi těchto známek. To byl vlastně celosvětový problém, a tak se majitelé firem snažili různými způsoby tomuto jevu zabránit. Už v roce 1868 v Anglii přišli s nápadem ještě před použitím známky označovat prodáváním firemními iniciálami či jinými symboly (v současnosti je označujeme termínem „perfiny“) charakterizujícími konkrétní firmu a přiměli poštovní správu toto opatření tolerovat. Tento nápad se v posledních dekádech devatenáctého století postupně rozšířil do většiny zemí. V Rakousko-Uhersku bylo příslušné povolení vydáno v roce 1877.

Nelze se proto divit, že si prosperující firma Ignaze Ginzkeye s korespondencí do celého světa někdy počátkem dvacátého století opatřila vhodný strojek a začala zakoupené poštovní známky označovat monogramem „J.G.“ (velké písmeno „I“ se často v té době zobrazovalo jako „J“). Není bez zajímavosti, že tento strojek používala téměř 40 let.

J.G.

Perfin s monogramem J.G., který firma začala používat na počátku 20. století

Známka hodnoty 10 h vydání 1906 označená perfinem J.G.

Obálka dopisu firmy z 16. května 1899 odeslaného liberecké spediérské firmě Alfred Deutsch & Co., která zajišťovala i mezinárodní zasilatelské služby. Dopis byl vyplacen dvěma známkami krejcarové měny 2 a 3 kr, které byly opatřeny jednokruhovým razítkem Maffersdorf.

Celinový korespondenční lístek vydání 1904 s natištěnou známkou 5 h dofrankovaný známkou 25 h vydání 1904 označené perfinem J.G. Lístek byl 25.10.1905 odeslán doporučeně do Drážďan. O jeho doručení svědčí přichodzí razítko z 26.10. Jde o poměrně rané použití perfinu J.G.

Obálka dopisu firmy z dubna 1915 odeslaného v průběhu první světové války do švýcarského Curychu a vyplaceného známkou 25 h vydání 1908/13 označenou perfinem J.G. Dopis byl cenzurován (gumové razítko Überprüft), na zadní straně obálky je přichodzí razítko 18.4.1915.

Obálka dopisu firmy z května 1920 odeslaného do švýcarské Ženevy a vyplaceného dvoupáskou známek 25 h emise Hradčany. Obě známky byly označeny perfinem J.G.

Dopisnice z 3. února 1922 odeslaná do Liberce (části Janův Důl) a vyplacená známkami 10 h Holubice a 40 h Osvobozená republika. Obě známky byly označeny perfinem J.G.

Z důvodů lepší evidence a efektivnějšího odbavování korespondence začaly se u nás ve větších firmách koncem 20. let zavádět výplatní stroje. Této možnosti se brzy chopila také firma I. Ginzkey i její pozdější nástupkyně. Ze změn textu v otiscích těchto výplatních strojů lze postupně doložit následný vývoj i organizační změny ve firmě. Jejich využití pak postupně utlumilo používání perfinů, které bylo pracnější a nepřinášelo tolik výhod.

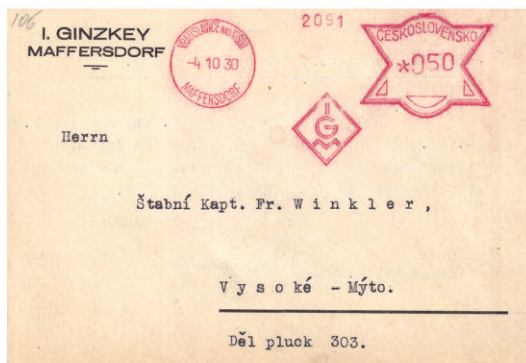
Dopisnice ze 4. října 1930 odeslaná do Vysokého Mýta a vyplacená otiskem výplatního stroje v hodnotě 50 h. Ve štůčku otisku je umístěno logo s iniciálami IGM (I. Ginzkey, Maffersdorf). Jde o poměrně rané použití výplatního stroje.

Dopisnice z 23. července 1919 odeslaná do Vídně a vyplacená známkou 15 h emise Hradčany. Jde o zajímavé použití známky s okrajem (ZP 91 s II. příčkovým a I. spirálovým typem) krátce po jejím vydání, opatřené pěkným otiskem nádražního razítka Maffersdorf.

Obálka doporučeného vnitrostátního dopisu z 1. listopadu 1938 odeslaná krátce po německém záboru Sudet. Byla vyplacena dvěma německými známkami z emise Hindenburg 12 a 30 Pfg, obě s perfinem J.G. (jde o poměrně pozdní použití perfinu). Zajímavé je použití gumového provizorního poštovního razítka Maffersdorf/Sudetengau a ručně nakreslené nálepky pro doporučené (na poště nebyly k dispozici nálepky definitivní).

Obálka dopisu do zahraničí (z pohledu Německa) z 10. října 1939, vyplacená otiskem výplatního stroje německého provedení v hodnotě 25 Pf. Ve štočku otisku je kromě názvu firmy připomenuta její účast na výstavě v Paříži 1937, kde obdržela cenu Grand Prix.

Obálka dopisu z března 1946 do švédského Stockholmu, vyplacená známkou v hodnotě 4 Kč emise Londýnského vydání, znehodnocenou řádkovým gumovým provizorním razítkem Vratislavice n. N. Z této obálky je patrné hned několik změn: přejmenování obce na Vratislavice nad Nisou a skutečnost, že na továrnu byla uvalena národní správa.

UKÁZKY NĚKTERÝCH DALŠÍCH OTISKŮ VÝPLATNÍCH STROJŮ DOKLÁDAJÍCÍ VÝVOJ A ZMĚNY FIRMY

Otisk výplatního stroje ze 24.6.1947 obsahuje název: Továrny koberců a nábytkových látek, národní podnik (výřez z dopisu).

Otisk výplatního stroje z 5.12.1966 obsahuje název: Bytový textil, nár. pod. Vratislavice n./N (výřez z dopisu).

Otisk výplatního stroje z 2.4.1971 obsahuje název: Bytex, národní podnik Vratislavice n./N (výřez z dopisu).

Otisk výplatního stroje z 13.4.1983 obsahuje nový název poštovního úřadu: bytex, 463 11 Liberec 30 (výřez z dopisu).

Údaje o historii firmy byly převzaty z internetu, zejména ze stránek www.muzeum-libea.cz. Filatelistická dokumentace je ze sbírek členů Odborné společnosti sběratelů perfinů SČF.